

Linda Hargreaves

Professora emèrita de la Universitat de Cambridge

«Cal donar temps als infants perquè puguin pensar»

Miquel Àngel Alabart

Cada cop és més evident la necessitat de potenciar les interaccions a l'aula, però, perquè tinguin els efectes desitjats, no n'hi ha prou de fer «treball en grup». Existeix una sèrie de criteris que optimitzen les interaccions i que les fan més efectives quant a l'aprenentatge. Entrevistem la professora Hargreaves a València, aprofitant la seva participació al Congrés Científic Internacional sobre Aprenentatge i Interaccions a l'Aula, organitzat pel CREA de la Universitat de Barcelona i la Generalitat Valenciana.

▣ **PARAULES CLAU:** LOMCE, grups interactius, interacció, metodologia, grup.

Què és l'ensenyament interactiu? Quina diferència hi ha amb les interaccions normals que s'estableixen en una classe?

Interactuar pot significar només parlar, però, per començar, per ensenyar d'una manera interactiva, els docents han d'estar realment interessats en el que les criatures tenen a dir, i els han de fer preguntes que els obrin les ments, que els donin l'oportunitat d'explicar coses, de pensar per elles mateixes, de prendre les seves pròpies decisions. Quan he fet recerca, he trobat que, moltes vegades, l'alumnat només ha de respondre qüestions com ara: «Quina és la capital d'Anglaterra?», que és una pregunta molt curta, simplement un concepte que

cal memoritzar. Tenint en compte els nostres estudis de molts anys, hem de dir que el que cal plantejar a l'alumnat és, per exemple: «Què en penses, d'això?», «Per què creus que l'autor o el poeta ha triat aquesta paraula o aquest personatge?», o també: «Quines paraules creus que podríem utilitzar per descriure aquesta música o aquesta pintura?». Aquestes preguntes, però, són molt poc comunes. Unes altres vegades, els mestres sí que plantegen una qüestió que pot comportar un repte, però no donen temps a l'alumnat perquè la pugui respondre. L'ensenyant emet la pregunta, però els infants ja saben que, d'acord amb el funcionament quotidià de l'aula, ningú no espera que ells la

contestin. Potser el docent els demana: «Quin paper fa el personatge en la història?» i, a continuació, contesta ell mateix: «Bé, la raó per la qual té aquest rol és perquè...». I les criatures simplement pensen: «Per què haig de respondre?». Part de la feina que hem fet —no només nosaltres, sinó també altres investigadors— és ensenyar els docents i les docents a esperar una mica més abans de respondre. Els diem que triguin no un segon, sinó dos o tres, i tan sols aquesta petita diferència de temps representa molt per als nens i nenes, ja que, de sobte, tenen la sensació que se'ls dona una estona per pensar. Però, per fer-ho encara més interactiu, diríem als infants: «Parla amb una companya o amb

Investigadora de camp

Linda Hargreaves no ha deixat mai l'escola. Primer, va ser mestra d'educació infantil i primària i, després, es va especialitzar en l'avaluació i en la recerca basades en el context. Ha estat professora de les prestigioses universitats britàniques de Leicester i Durham, investigadora associada a importants projectes nacionals i, finalment, professora (ara emèrita) a la Universitat de Cambridge. Però la seva passió sempre

ha estat el que passa a l'aula, és a dir, l'observació *in situ* dels processos d'ensenyament i aprenentatge, les interaccions, l'epistemologia i la implicació dels protagonistes en les seves reflexions, temes sobre els quals ha publicat diversos llibres i desenes d'articles científics. És, doncs, una veritable investigadora de camp.

un company durant un o dos minuts i, llavors, doneu-nos les respostes». Això fa que potser triguin més a contestar, però que els seus arguments siguin millors.

Quan es treballa en grups, de quin manera es pot aconseguir que els infants interactuïn realment?

Per començar, en els grups interactius, cal canviar la postura de poder que hi ha establert entre la persona adulta i l'infant. A classe, el professorat és qui mana, i els nenes i nenes saben les regles que hi imperen. Una cosa que hem estat provant de fer amb els docents, particularment el meu company Alexander, és que treballin amb un grup molt petit i que intentin reduir la diferència de poder. Aleshores, el que passa en els grups interactius és que els infants no parlen com si

s'adrecessin a un «mestre poderós», sinó que s'expressen com si es comuniquessin amb una mare, amb l'assistenta de classe, amb un altre estudiant, etc. En definitiva, amb algú que no està en aquesta posició de poder, i crec que això provoca que se sentin més lliures de comunicar sense ser jutjats.

I creus que el tipus de tasca que es realitzi a l'aula és important per millorar la interacció en els grups?

I tant! El millor que hi ha és proposar un tipus d'interrogació per a la qual no hi hagi només una resposta correcta. Els dilemes morals, per exemple, funcionen molt bé en aquest cas, perquè l'alumnat no necessita consultar cap llibre que li expliqui què ha de dir. Tots tenim opinions diferents sobre aquestes qüestions i és una manera molt

bona de començar. El món de la ciència és un altre dels àmbits en què també pot haver-hi molts parers diferents en referència a un tema concret, sobretot en la manera com s'aplica a la vida (es pot discutir sobre el dilema entre avenç científic i contaminació, per exemple); o el de les matemàtiques, quan l'alumnat disposa de diverses maneres de resoldre un problema.

Perquè els infants puguin saber realitzar tasques interactives en equip, han d'estar preparats o és una cosa que s'aprèn tot fent-la? És a dir, ja n'hi ha prou de repartir-los en grups?

Per descomptat, es tracta d'una actitud que ells han de practicar. És a dir, alerta, potser ja ho han après fora de l'aula, mentre juguen en equips i a jocs cooperatius al pati – encara que de vegades hi hagi conflictes –, però, a classe, hi ha unes regles psicològiques no escrites que diuen que s'hi ha de treballar individualment, per tant, cal aprendre a actuar-hi en grup. En la recerca que he realitzat amb el professor Galton i altres companys, vam planificar un gran projecte, l'aspecte principal del qual era que els infants aprenguessin a treballar col·lectivament, així que la seva tasca era discutir com ho havien de fer. Evidentment, tots tenien opinions i ells mateixos posaven regles per al seu grup, això va provocar que tots en tinguessin de diferents. Al final, quan s'ajuntaven a la classe, en feien unes per a tothom. Llavors, el professor les

escrivía i potser les penjava a la paret o, de vegades, els infants havien discutit què era treballar en equip i el mestre en feia un resum i els deixava un paper a la taula que els ajudava a recordar-ho. Com que els grups ja tenien certes normes, quan el docent deia: «Avui treballem en equips, què hem de fer?», les criatures ja responien: «Hem d'escoltar tothom, hem de donar la possibilitat de parlar a tothom, hem de negociar». Llavors, el mestre potser preguntava: «Què significa que hem de negociar?». I qui ho havia proposat responia: «Bé, hem d'escoltar el que diu aquesta persona i el que diu aquella i, si no estan d'acord, hem de debatre per mirar d'entendre què diuen totes dues, potser l'una té raó, o potser l'altra...». Però, és clar, necessiten practicar aquestes actituds, cosa que pot durar temps, i crec que això és el que molts mestres i moltes mestres subestimen. Al començament, diuen: «Aquest grup és genial, provem-ho», però, després, l'experiència és un caos, ja que ells també necessiten aprendre a enfocar la classe així.

Has dit que necessitem temps per saber actuar així i que el temps és un aspecte molt valuós en el món de la docència. Creus que és aquesta la limitació principal per la qual no es fa un ensenyament interactiu millor?

Molt bona pregunta. Les mestres i els mestres se senten sota tanta pressió per obtenir uns bons resultats i han d'ensenyar tant de temari,

que no tenen temps per dedicar-lo als grups. L'única cosa que jo diria és que, quan els mestres tenen fe, perquè, per exemple, han llegit el nostre treball i el posen en pràctica, s'adonen que invertir-hi hores quan els nens i les nenes són més petits surt molt a compte, ja que, quan es fan grans, rendeixen millor, perquè han començat a raonar i a pensar per ells mateixos. Però sí, és difícil.

Cal que es vegin els resultats de la recerca, però, creus que s'aplica l'evidència científica, o la pràctica va per una banda i les investigacions, per una altra?

Els dos paràmetres han d'anar junts. Veure els resultats hi ajuda, però els tipus d'avaluacions que es fan en l'educació normalment són els que recompensen el record de fets, per la qual cosa els docents posen èmfasi a treballar la memòria. Amb tot, no sempre es mesura aquest procés de raonament. Necessitem fer més feina sobre la manera com avaluem que els alumnes pensin junts, com diu en Neil Mercer, veient la qualitat del pensament que es pot obtenir quan ho fan. De moment, crec que la millor manera de treballar és mitjançant l'observació, com ha fet la Rocío García Carrión amb les tertúlies dialògiques. En els grups interactius, hi podem veure els infants pensant junts. Estan explicant coses, estan aprenent a fer-se preguntes i tenen la possibilitat de dir: «No, això va així». I les explicacions que es fan entre ells sovint són millors que les de les

persones adultes, perquè la seva manera de pensar és més semblant.

Hi ha qui diu que la tecnologia per si sola pot millorar la interacció, vostè què en pensa?

No. Sense un bon docent, no. I no dic això només perquè jo doni suport al professorat. La tecnologia és només una eina i els mestres han de rumiar sobre com la poden utilitzar. Dit això, puc parlar de la meua pròpia experiència de recerca, de fa molt de temps, quan s'estava introduint Internet a les escoles. Per sorpresa nostra, fins i tot quan els infants estaven treballant cadascú amb el seu ordinador, el que vam veure va ser que, en realitat, això provocava que parlessin els uns amb els altres. Estaven fent una recerca a Internet, però, de tant en tant, paraven per enraonar amb els altres: «Has vist això?», «Què vol dir allò?» o «Tens això?». Era una col·laboració *il·lícita*, perquè no formava part del pla del professorat. El seu pla era que utilitzessin aquesta tecnologia, però, en realitat, vam veure que també servia perquè es comunicessin entre ells.

A Cambridge, on vam treballar amb professorat utilitzant pissarres digitals, una vegada, un mestre va posar un problema a la pissarra que els alumnes havien de resoldre. Llavors, va agafar tres infants i només va utilitzar la pissarra digital amb ells per debatre preguntes davant dels altres. El docent va fer el possible perquè hi hagués

Els nens i les nenes necessiten temps per entendre. Potser no comprenen algun concepte al mateix moment que s'ha explicat a classe, però és possible que tres dies després et plantegin una pregunta que hi estigui relacionada

pistes, parts d'informació, coses a les quals podrien accedir, i potser haurien de fer un treball pensant en materials que estaven confeccionats a mà, que eren naturals, que durarien o que s'espantarien fàcilment. I el que vam trobar va ser que l'alumnat sí que interactuava una mica amb la pissarra, però també que això provocava una discussió amb el grup i que es podia parlar d'aquests problemes. Per cert, d'aquesta recerca, en va sortir també la idea que els nens i les nenes necessiten temps per entendre. Potser no comprenen algun concepte al mateix moment que s'ha explicat a classe, però és possible que tres dies després et plantegin una pregunta que hi estigui relacionada. Aquest tipus d'aprenentatge endarrerit és un dels aspectes que estem començant a estudiar molt més ara.

En tot cas, sobre la tecnologia, diria que és fantàstica, però que, sense un bon docent, no en podem treure tant de suc. Un dels mestres amb qui vaig estudiar, que estava molt avançat al seu temps, sempre deia: «És com cavalcar un tigre: la tecnologia està avançant, però l'aprenentatge dels nois també, i d'alguna manera hem de mantenir-

nos al dia». Així doncs, és un desafiament per a tothom!».

Creu que algunes metodologies que poden millorar la interacció són només bones en certes condicions o per a un tipus concret d'escola? Per exemple: hi ha qui diu que treballar per projectes només va bé per a la classe mitjana...

Bé, novament crec que, de vegades, aquest tipus de reacció mostra un cert rebuig. He sentit docents que afirmen: «Tot això està molt bé, però no funcionarà amb el meu alumnat». Jo no hi estic d'acord. Crec que, quan hi treballen, sovint, els mestres i les mestres necessiten suport i que se'n podrien donar entre ells, en canvi, acostumen a ser molt independents («Jo ensenyo de la meua manera i tu, de la teua»). No interaccionen gaire, tot i que caldria que ho fessin més, perquè això els ajudaria a solucionar problemes. Per exemple: en el cas d'alumnes que abans eren conflictius a la classe i amb qui cap company ni companya no hi volia treballar, hem comprovat que l'ensenyament interactiu els pot ajudar a integrar-se en el grup. Per això, jo crec que pot ser útil en tots els contextos i nivells, com

també per ajuntar nivells diferents. Necessitem estratègies que uneixin els infants, perquè la col·laboració funciona.

Sabem que també ha estat estudiant escoles rurals. Creu que constitueixen una oportunitat per fomentar aquest tipus d'interacció?

I tant! Aquí no ho sé, però a Anglaterra hi ha força escoles rurals que utilitzen aquests mètodes. És la manera com treballen. Sovint, estableixen una comunicació més propera amb la seva comunitat. Com que no tenen gaires mestres, les famílies hi van voluntàriament, i com que tampoc tenen gaires nens i nenes, treballen amb diferents edats barrejades. Jo crec que molts dels mètodes que s'utilitzen a les escoles rurals els haurien d'aplicar totes les escoles. Les escoles urbanes poden aprendre molt de les rurals. ■

HEM PARLAT DE:

- Agrupació de l'alumnat. Dinàmica de grups.
- Grups interactius.

AUTOR

Miquel Àngel Alabart

Psicopedagog i membre de l'Associació Arae
www.araebcn.com

Aquest article fou sol·licitat per GUIX D'INFANTIL el mes de juliol de 2015 i acceptat el mes de setembre de 2015 per ser-hi publicat.